

Већ готово двадесет година размишљам и пишем о хармонизацији или усклађивању домаћих прописа са правом ЕУ, али ме сваких пет-шест година затекну нека питања на која немам одговор, па их на овај начин и сам тражим. Разлоге због којих то чиним преко новина налазим у уверењу да се у сличној ситуацији налазе и други, обични или "неквалификовани" и латентни "Европејци" па и "Евроскептици" са којима би ваљало разменити размишљања у вези неколико питања која се односе на нужност или потребу хармонизације, њену брзину, дубину и последице.

Подсећања ради, о питању усклађивања домаћих прописа са правом ЕУ је, као о организованом и од стране државе свесно усмераваном процесу, први пут справљала већ далеке 1996. године, тадашња југословенска влада, захваљујући ентузијазму тадашњих малобројних и смелијих, у односу на данашње, "Европејаца" и далековидости тадашњег премијера. Захваљујући њима Влада је усвојила закључак о потреби усклађивања домаћих прописа са правом Европске уније и у том смислу усвојила и одговарајуће препоруке. Било је то у време, кад су наши источно европски суседи, чији су нам богатији представници обично долазили на летовање, а ми смо их посећивали у јефтним шопинг турама за време викенда, већ потписивали тзв. другу генерацију споразума са ЕУ који су названи Европским споразумима, трасирајући на тај начин, по први пут у историји, своју европску будућност. О озбиљности планиране хармонизације требало је да сведочи и хитро формирање посебне Комисије за хармонизацију која је требало да и у стручном погледу потврди, чинило се тада, европско опредељење СР Југославије. Комисија се, међутим, састала само неколико пута, и након амбициозних најави је изненада престала да ради иако никад званично није дато објашњење за то. Објашњење је нам, заправо, дала, иако то нисмо тражили, акција названа "милосрдни анђео", на чијим су крилима вероватно отишли и они ентузијастички и дотадашњи Европејци.

Након промена из 2000. године, европејство је, уместо раније ексклузивности која је била резервисана за одређени број људи, углавном зналаца и поштовалаца европских вредности и права, постало јавна ствар (*res publicum*) и популарна идеологија, којом су се све више китили и иза које су се заклањали и они који од Европе нису видели много више од шопинга у Трсту и викенд посета Пешти и пијаца у Бугарској и Румунији. На том заносу масовног европејства су највише инсистирали поједини политичари обећавањем светле будућности коју су видели у скором чланству, при чему су неки и јавно тврдили да ће то бити 2007. године. О томе сведоче разни документи не само са политичких већ и стручних трибина и разних округлих, радних и других столова, па и оних из Пакта о стабилности.

Међутим, било је и оних који су се осећали разапетим између свежих сећања на "милосрдне анђеле" који су дошли и из исте те Европе, и светле европске будућности оличене у чланству у ЕУ. З то време, наши дојучерашњи идеолошки савезници су већ 2004. године успели да остваре свој сан, који је десетак година ранији било тешко и замислив, кад су их из Брисла обавестили да су и формално примљени у одабрану Заједницу 25-рице. У истом периоду наша тадашња држава се на свом примеру одлучила да и сама опроба модел европског савеза прихватајући предлог Високог представника да на новим основама понуђене Уставне повеље уреди односе још увек братских република Србије и Црне Горе. Као знак добре воље, ЕУ је коначно у простор новоформираног геополитичког појма Западни Балкан, поставила своју већ гломазну композицију коју је вукла локомотива ЕУ, чији су вагони намењени овом простору били нешто другачији од оних првих јер је испред њих било постављено пет степеница обухваћених процесом стабилизације и придруживања. Право на улаз у вагоне Европске Комисија је условила добијањем позитивне студије изводљивости, на коју смо, опет из тешко објашњивих или оправдавајућих разлога, чекали необично дуго, барем у односу на већ поменута обећања. У међувремену док смо ми циглих пет године само разгледали постављене вагоне, наши суседи Македонија и Хрватска су уз "малу помоћ" Брисла за само једну годину дана прешли све степенице и ушли у ходник њима намењених вагона у коме су потписали ССП чиме су по први пут постали, макар и потенцијални, чланови ЕУ. Вагон који је био намењен ДЗСЦГ се готово није померао, а онда је 2005. године, почео да се креће по дуплом колосеку који је, у међувремену већ био трасиран у Брислу. Резултат дуплог колосека је познат, а у унутрашњим односима је верификован на референдуму о раздруживању. Након раздруживања Србија је кренула самосталним путем ка чланству, да би међу последњима, (у готово мртвој трци са БиХ) коначно потписала документ који је названа ССП, под врло необичним околностима и са врло необичном условом. У овом документу важан део је посвећен и приближавању (approximation) домаћег права праву ЕУ.

И поред наведених недоследности и дисконтинуитета, овакво одабрани европски пут су стално пратила два процеса: процес сарадње са Хагом и процес хармонизације домаћих прописа са правом ЕУ. Чини се да је у оцени важности и једнога и другог било и претеривања и потцењивања и глорификовања и миноризовања. Међутим, и поред наведених разлика у мишљењима, једно им је било заједничко: неодређеност и у погледу трајања и у погледу садржине. Тако је процес хармонизације 1996. године кренуо као обавеза треће државе да своје прописе усагласи у нешто више од 20 сектора, да би данашња обавеза обухватила преко 30 сектора. Слично је било и са листом из Хага. Друга заједничка карактеристика је незадовољство брзином спровођења оба процеса, али и подељена мишљења у погледу њихове оправданости или нужности. Када је реч о процесу, даметима и ефектима хармонизације домаћих прописа са правом ЕУ, чини се да су том помешаном осећању допринеле две категорије његових тумача: они који су хармонизацију третирали и представљало као пуку технику преписивања страних решења па им се чинило да од тога нема ништа лакшег и бржег. Али, и он и други, који су овај сложени и врло деликатни процес компромитовали својим незнањем, настојећи да то прикрију фетишизацијом свега што има предзнак "евро" и карактер

европејства и европеизације. Ови први су довели до тога да су, у нама суседној држави?, прописи ЕУ усвајани у скупштини не само без прилагођавања домаћим условима, него и без превода као оригинални, па је ова држава остала упамћена по томе "оригиналном" методу, кога би се ваљало чувати. Но, да то није својствено само нашем источном суседу, недавно је показао и наш северни сусед који је, утркујући у исказивању оданости европским интеграцијама, ратификовао Лисабонски уговор и пре него што је текст био консолидован и преведен на матерњи језик посланика. Резултат рада ових других, често самопрозваних експерата, је непримерено лаицизовање и поједностављење права ЕУ, и спремност да "неподношљивом лакоћом" предају право ЕУ на исти начин као космичко право или право древних Инка, што збуњује просечног читаоца и слушаоца на бројним семинарима који иду до нивоа вечерњих курсева. На утркивање све бројнијих експертских и мање експертских организација врло шароликог састава, састављених не ретко и од запостављених домаћих политичара и излетнички расположених странаца, уз част изузецима са којима је било задовољство радити, држава готово и да није реаговала у смислу да се организује систематско изучавање права ЕУ, пре свега на факултетима, без чијег се познавања, ваљда не може ни ићи у хармонизацију. У том погледу процес хармонизације представља јединствени подухват доношења нових и измене постојећих закона и подзаконских аката чија би решења требало да буду усклађена са оним правом које се нигде не изучава. Због тога су, између осталог, пројекти о усклађивању домаћих прописа постали атрактивни и предметом оштре борбе између домаћих и страних формалних и неформалних група, конзорцијума или удружења. Најновији пример је и нацрт Закона о заштити конкуренције који готово два месеца циркулише у енглеској верзији, без аутора и без отварања дискусије чак ни у Савету за заштиту конкуренције. Чека се ваљда поуздани превод, да се не би десило као у неком ранијем периоду када је хипотека преведена као апотека, па да преведен оде у поступак усвајања до краја ове године. Трбало је да нас о томе обавести председница Комисије за заштиту конкуренције, али изгледа да она нема времена од наступа по новинама (ближе се и избори), па чланови Савета, који су најпозванији да о томе расправљају, тек из новина сазнају да је неко у њихово име већ усвојио текст новог Закона. Ваљда је и лаицима јасно да ће конкуренција бити заштићена добрим законским решењима, а не накнадним препуцавањима преко новина и сврставањем за и против тајкуна.

На крају, ваља истаћи да се сложеност и деликатност процеса хармонизације не огледа само у избору праве технике или метода усвајања туђих решења (приближавање, усклађивање, координација), већ и у томе што се на тај начин задире у културно и у историјско наслеђе домаће државе. Јер, процес хармонизације није ограничен, ни по дубини ни по ширини само на усклађивање домаћих прописа са правом ЕУ, већ са целокупним комунитарним наслеђем (*acquis communautaire*).

(Проф. др Радован Д. Вукадиновић је директор Центра за право ЕУ)